

საქართველოს ისტორია

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ანტიდასავლური მოწოდებანი 1924-1930 წლებში

Anti-Western Appeals of the Georgian Orthodox Church in 1924-1930

Sergo Vardosanidze

PhD, Doctor of Historical Sciences

Professor of Tbilisi Theological Academy and Seminary

ORCID ID: 0000-0003-0579-5458

sergovar@gmail.com +995599575190.

Abstract

In 1921 Georgia was conquered by Bolshevik Russia. In order to blind up the world community, the conquerors, on the spot, set up puppet authorities distinguished for their anti-Georgian activity. In 1921-1922 Georgia, “according to its good-will”, transferred its historic territories to Turkey, Azerbaijan, Armenia, Russian Federation; inside the country they created three autonomous units of Abkhazia, Adzharia and South Ossetia. Georgian Orthodox Apostolic Church was deprived of legal status; they began aggressive atheist propaganda and its implementation that was expressed in closure of churches and monasteries by using administrative measures, persecution of clergy and deprivation of their church property.

The Catholic Council of the Georgian Orthodox Church, Catholic-Patriarch Ambrosi Khelaia spoke out strongly against these illegal, barbaric actions. In 1922 he addressed a special letter to Genoa International Conference demanding withdrawal of occupation forces from Georgia. The occupation authorities arrested Ambrosi Khelaia. It was decided to execute him but vigorous actions of Canterbury Chief Bishop saved the Patriarch. With the help of the inspired by them clergy, who very soon managed to head the Church, Bolshevik authorities began anti-Western propaganda against the Pope of Rome and Anglican Church who demanded from the European countries to keep the Soviet Government responsible for religious persecution in the country. Even in 1924, at the authorities’ bidding, Bishop Christopher, temporary ruler of the Georgian Church, strongly opposed the Georgian emigrants, calling them “adventurers” and in 1930, already in the rank of Catholicos-Patriarch, he reproached the Pope of Rome and Church of England for anti-Soviet criticism; he even declared that freedom of will was protected in Georgia and the authorities always considered the position of the Church. Regrettably, this declaration was mainly calculated for outside use and it did not reflect real situation in Georgia.

It demonstrated well the hard situation of our nation and Church and its subjection to the occupational authorities.

Key words: Georgian Orthodox Apostolic Church, Catholic-Patriarch Ambrosi, Catholic-Patriarch Christopher, Pope of Rome, Anglican Church.

სერგო ვარდოსანიძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,
თბილისის სასულიერო აკადემიის და სემინარიის პროფესორი.

ORCID ID: 0000-0003-0579-5458

sergovar@gmail.com +995599575190

აბსტრაქტი

1921 წლის თებერვალში საქართველო დაპყრობილი ქნაბოლშევიკური რუსეთის მიერ, დამპყრობლებმა მსოფლიო საზოგადოების თვალის ახვევის მიზნით ადგილზე შექმნეს მარიონეტული ხელისუფლება, რომელიც გამოირჩეოდა ანტიქართული საქმიანობით. 1921-1922 წლებში საქართველომ „ნებაყოფილობით“ თავისი ისტორიული ტერიტორიები გადასცა თურქეთს, აზერბაიჯანს, სომხეთს, რუსეთის ფედერაციას, ქვეყნის შიგნით შექმნა სამი ავტონომიური ერთეული აფხაზეთის, აჭარის და სამხრეთ ოსეთის სახით. იურიდიული სტატუსი ჩამოართვა საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიას, დაიწყო აგრესიული ათეიზმის პროპაგანდა და პრაქტიკული განხორციელება, რაც გამოიხატა ეკლესია-მონასტრების ადმინისტრაციული წესით დახურვა, სასულიერო პირების დევნა-შევიწროებასა და საეკლესიო ქონების ჩამორთმევაში. ამ უკანონო-ბარბაროსული ქმედებების წინააღმდეგ ხმა აღიმართა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საკათალიკოზო საბჭომ, კათალიკოზ-პატრიარქმა ამბროსი ხელაიამ, პატრიარქმა 1922 წელს საგანგებო წერილით მიმართა გენუის საერთაშორისო კონფერენციას და მოითხოვა საოკუპაციო ჯარების საქართველოდან გაყვანა. საოკუპაციო ხელისუფლებამ კათალიკოზი ამბროსი დააპატიმრა. გადაწყვეტილი ჰქონდა მისი დახვრეტა, მაგრამ კენტებერიის მთავარეპისკოპოსის ენერგიულმა ქმედებებმა პატრიარქი დახვრეტას გადაარჩინა, ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ მოახერხა მის მიერ ინსპირირებული სასულიერო პირების მეშვეობით, რომელნიც სულ მალე საეკლესიო მმართველობის სათავეში მოვიდნენ დაეწყო ანტიდასავლური პროპაგანდა რომის პაპის და ანგლიკანური ეკლესიის წინააღმდეგ, რომელნიც ევროპის ქვეყნებს მოუწოდებდნენ მკაცრი პასუხი მოეთხოვათ საბჭოთა მთავრობისათვის ქვეყანაში გაჩაღებული რელიგიური დევნის გამო. ჯერ კიდევ 1924 წელს ხელისუფლების კარნახით საქართველოს ეკლესიის დროებითმა მმართველმა ეპისკოპოსმა ქრისტეფორემ მკაცრად გაილაშქრა ქართველი ემიგრან-

ტების წინააღმდეგ და მათ ავანტურისტები უწოდა, ხოლო 1930 წელს უკვე, როგორც კათალიკოზ-პატრიარქმა სპეციალური განცხადებით დაგმო რომის პაპის და ანგლიკანური ეკლესიის ანტისაბჭოთა კრიტიკა, უფრო მეტიც, განაცხადა: რომ საქართველოში დაცული იყო სინდისის თავისუფლება და ხელისუფლება ყოველთვის ითვალისწინებდა ეკლესიის პოზიციებს, სამწუხაროდ ეს განცხადება უფრო გარე მოხმარებისათვის იყო განკუთვნილი და არ ასახავდა საქართველოში არსებულ რეალურ სინამდვილეს. იგი კარგად აჩვენებდა ჩვენი ერის და ეკლესიის მძიმე მდგომარეობას და მის საოკუპაციო ხელისუფლებისადმი მორჩილებას.

საკვანძო სიტყვები: საოკუპაციო ხელისუფლება, კათალიკოზი ამბროსი, რომის პაპი, ანგლიკანური ეკლესია, კათოლიკოსი ქრისტეფორე.

შესავალი

რთულად და მძიმედ დაიწყო 1921 წელი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გარდა ბოლშევიკურ რუსეთს უკვე მყარი პოზიციები ჰქონდა სომხეთსა და აზერბაიჯანში, მზადდებოდა საქართველოს ოკუპაცია, რომელიც ისე უნდა განხორციელებულიყო, რომ თითქოს საქართველოს მშრომელები ვერ ეგუებოდნენ მენშევიკურ დიქტატურას, იბრძოდნენ მის წინააღმდეგ და საჭიროებდნენ საბჭოთა რუსეთისაგან დახმარებას, ამ ოპერაციის დაგეგმვაში აქტიურად მონაწილეობდნენ: იოსებ სტალინი, სერგო ორჯონიკიძე, ფილიპე მახარაძე, მიხა ცხაკაია და სხვები... სამწუხაროდ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ დაუშვა სერიოზული შეცდომები და შედეგად მივიღეთ საბჭოთა რუსეთის ოკუპაცია. სტატიაში არსებული მოგონებების, პრესის და საარქივო მასალების ანალიზის საფუძველზე ნაჩვენებია საქართველოში ქრისტიანული სარწმუნოების დევნის ფონზე დასავლეთის რელიგიური ლიდერების მხარდაჭერა, მაგრამ ხელისუფლების კარნახით ადგილობრივი სასულიერო ლიდერების მიერ მათი კრიტიკა საქართველოს „შინაურ საქმეებში“ ჩაურევლობის მოთხოვნა.

მეთოდი

სტატია ეფუძნება ისტორიულ-შედარებით, რეტროსპექტულ და შინაარსობრივი ანალიზის მეთოდს, ასევე, ემპირიული მასალის კრიტიკულ გააზრებასა და განზოგადებას.

შედეგები

1. სტატიაში განხილულია ბოლშევიკური საოკუპაციო ხელისუფლების მიერ ქართველი ერის და ქართული სახელმწიფოს წინააღმდეგ განხორციელებული ღონიძიებები.

2. ნაჩვენებია კათალიკოზ-პატრიარქ ამბროსის გენუის საერთაშორისო კონფერენციაზე გაგზავნილი მემორანდუმის გამოძახილი.

3. განხილულია დასავლეთის რელიგიური ლიდერების, რომის პაპის და ანგლიკანური ეკლესიის მეთაურის მცდელობა დახმარებოდნენ ქართველ ხალხს ხელისუფლების მიერ წარმოებული ანტირელიგიური ისტერიის შეჩერებაში.

4. ნაჩვენებია ხელისუფლების მომხრე სასულიერო პირების ანტი-დასავლური განცხადებების რეალური მიზეზები და მისი უარყოფითი შედეგები.

მსჯელობა

1921 წლის თებერვალში, ბოლშევიკური რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დაპყრობის შემდეგ, როგორც მოსკოვი, ასევე ადგილობრივი მარიონეტული ხელისუფლება, ცდილობდა ისეთი პროპაგანდისტული ფონის შექმნას, თითქოს საქართველოსათვის უკეთესი იყო საბჭოთა ხელისუფლების დამყარება, რაც ქართველი მშრომელების ინტერესებს შეესაბამებოდა. თუმცა მიმდინარე პროცესები საპირისპიროს ამტკიცებდა. გაუქმდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პარლამენტის მიერ მიღებული კანონები, საქართველოს ტერიტორიაზე „ერთა თვითგამორკვევის“ ლოზუნგით შეიქმნა ორი ავტონომიური რესპუბლიკა (აფხაზეთი, აჭარის ტანი) და ერთი ავტონომიური ოლქი (სამხრეთ ოსეთი). ქართველი ხალხის ნების საწინააღმდეგოდ, ბოლშევიკებმა ქემალისტურ თურქეთს გადასცეს ისტორიული ტაო-კლარჯეთი, ბათუმის ოლქის დიდი ნაწილი, აზერბაიჯანს – კახის, ბელაქნის და ზაქათალის რაიონები, სომხეთს – ლორე-ტაშირის მხარე, რუსეთის ფედერაციას – სოჭის რაიონი. საქართველო ჯერ ამიერკავკასიის ფედერაციაში, ხოლო შემდეგ ახალ მოდერნიზებულ რუსულ იმპერიაში -საბჭოთა კავშირში – გააერთიანეს.

ევროპის ქვეყნები შემფოთებით ადევნებდნენ თვალს ბოლშევიკურ საბჭოთა იმპერიაში მიმდინარე პროცესებს. მათი ინტერესი და ქართველი ხალხისადმი თანადგომა განსაკუთრებით გაძლიერდა გენუის საერთაშორისო კონფერენციაზე სრულიად საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარქის ამბროსი ხელაიას მიერ გაგზავნილი მემორანდუმის შემდეგ. ბოლშევიკური პროპაგანდა ამ მემორანდუმს ცილისწამებას და პროვოკაციას, ხოლო იმ სასულიერო პირებს, ვინც მემორანდუმის სულისკვეთებას იზიარებდა, ანტისაბჭოელ პროვოკატორებს უწოდებდა. მათი სასამართლო პროცესიც ამ სულისკვეთებით მიმდინარეობდა. უცხოეთში გადახვეწილი ქართული ემიგრაციის წარმომადგენლები ევროპის ქვეყნების მთავრობებს დეტალურ ინფორმაციებს აწვდიდნენ ე.წ. “საბჭოთა საქართველოში“ ეკლესია-მონასტრების ნგრევის, სასულიერო პირების დაპატიმრებისა და დახვრეტების, საეკლესიო სიწმინდეთა

ძარცვის შესახებ. ქართველი ერის ეს უმძიმესი განსაცდელი გულთან ახლოს მიიტანეს რომის პაპმა პიუს მეთერთმეტემ და ანგლიკანურმა ეკლესიის მეთაურმა რ. დავითსონმა. ამ უკანასკნელმა კათალიკოზი ამბროსი გადარჩინა დახვრეტის მუხლს, რასაც ბოლშევიკური სასამართლო აპირებდა. 1923-1930 წლებში რომის პაპი და ანგლიკანური ეკლესიის მეთაური თავიანთ გამოსვლებში მიუთითებდნენ ბოლშევიკურ საქართველოში სასულიერო პირების დევნა-შევიწროებაზე. ხელისუფლებამ კარგად იცოდა, რომ ვერც კათალიკოზ ამბროსის და ვერც მის მხარდამჭერ საკათალიკოზო საბჭოს წევრებს „ვეროპელი არამკითხე მხარდამჭერების“ წინააღმდეგ ვერაფერს დააცდენინებდა. ამიტომ ეს დავალება მისცა საქართველოს ეკლესიაში საოკუპაციო ხელისუფლებისადმი ლოიალურად განწყობილ სასულიერო პირებს, რომელთაც 1927 წელს გადატრიალების გზით, საეკლესიო მმართველობაში მოსვლის შემდეგ, მეოთხე საეკლესიო კრებაზე (1927 წლის 21-27 ივნისი) საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველის, მეოთხე საეკლესიო კრების თავმჯდომარის, მიტროპოლიტ ქრისტეფორე ციცქიშვილის ინიციატივით მიიღეს ასეთი დადგენილება: “მეოთხე საეკლესიო კრება ადასტურებს, რომ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, კულტურულ-ეკონომიკური აღორძინება ნაციონალურ ნიადაგზე ვითარდება უფრო წარმატებით, ვიდრე მის წინამორბედი რეჟიმების ხანაში. მეოთხე საეკლესიო კრებას არ შეუძლია ყურადღება არ მიაქციოს გაზეთებში მოთავსებულ ცნობებს იმის შესახებ, რომ ქართველ პოლიტიკურ ემიგრანტებს - ნოე ჟორდანიასა და ნოე რამიშვილის მეთაურობით, ჰყოლიათ წარმომადგენლები რომის პაპთან და ანგლიკანურ ეკლესიასთან, და რომ ასეთ მცდელობებს ჰქონებოდა ადგილი საქართველოს ეკლესიის რომელიმე წარმომადგენლის მხრივ, მაშინ კრება იძულებილი იქნებოდა, იგი განეკვეთა საქართველოს ეკლესიიდან. საქართველოს ეკლესია იყო და არის აღმოსავლეთის ეკლესია, აღსარების ნიადაგზე და იცავს თავის დამოუკიდებლობას ყველა სხვა ეკლესიისაგან და არც ფიქრობს მართლმადიდებლური რომელიმე დოგმატის შეცვლას. ამასთანავე, საქართველოს ეკლესია, რომელიც ქადაგებს მშვიდობიანობას, ვერავითარ შემთხვევაში ვერ შეურგდება იმ ფაქტს, რომ რომისა და ანგლიკანური ეკლესიების მეთაურნი იჭერენ კავშირს ანტისაბჭოთა პარტიების და ჯგუფების წარმომადგენლებთან, რომელნიც ცდილობენ ხელმეორედ დაარღვიონ ქართველთა მშვიდობიანი ცხოვრება. ეს დეკლარაცია ეცნობოს საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის მთავრობას და გადაეცეს პრესის წარმომადგენელთ“ (საქართველოს საკათალიკოზო სინოდის უწყებათა კრებულში, 1927:18).

ამ განცხადებას აკეთებს ის საეკლესიო კრება, რომლის წევრებმაც კარგად იციან, რა მძიმე ვითარებაშია საქართველოს ეკლესია – 1450

მოქმედი ეკლესიიდან 1921-1927 წლებში ადმინისტრაციული წესით დაიხურა 1000-ზე მეტი ეკლესია-მონასტერი, სხვადასხვა ბრალდებით დაპატიმრებულ იქნა 500-ზე მეტი სასულიერო პირი, რომელთაგან 100 დახვრეტილ იქნა. ანტირელიგიური ისტერიის ფონზე, ოფიციალური სამთავრობო გაზეთი „კომუნისტი“ ყოველდღე აქვეყნებდა ყოფილი სასულიერო პირების განცხადებებს მღვდლობაზე უარის შესახებ. დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძის ინფორმაციით, იმ დროს ინგლისში სპეციალურად დაუწყიათ თანხების შეგროვება საბჭოთა კავშირში უმძიმეს პოლიტიკურ და ფინანსურ მდგომარეობაში ჩავარდნილი სასულიერო პირების დასახმარებლად, მაგრამ დეკანოზის მართებული დასკვნით: „კომუნისტური ხელისუფლება სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლას და დევნას აწარმოებს ყოველგვარი რელიგიის, განსაკუთრებით ქრისტიანული რელიგიის წინააღმდეგ და ეს ხელისუფლება არავის ჩარევას მის ასეთ შინაურ საქმეებში არ მოითმენს“ (თალაკვაძე, 2013:549). ხელისუფლებამ ანტიდასავლურ კამპანიაში ჩართო უკვე საბჭოთა ყაიდაზე გარდაქმნილი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 1930 წლის 19 მარტს ჩატარდა უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭოს სხდომა, რომელმაც მოისმინა პროფესორების: შალვა ნუცუბიძისა და კორნელი კეკელიძის გამოსვლები, რომელთაც დაგმეს „დასავლეთის არამკითხე მხარდაჭერა“, განსაკუთრებული კრიტიკის ქარ-ცეცხლში გაატარეს რომის პაპი და კენტებერიის მთავარეპისკოპოსი. სამეცნიერო საბჭოს მიერ მიღებულ რეზოლუციაში ჩაიწერა: „კაპიტალიზმის მთავარი აგენტები ვერავის შეცდომაში ვერ შეიყვანენ, გარდა იმათი, ვისაც შეუძლია დაიჯეროს, რომ ეკლესია და მისი მეთაური რომის პაპის ტახტი, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში თავისუფლების და აზროვნების მტერი იყო, რომელმაც ცეცხლზე დაწვა ჭეშმარიტების და მეცნიერების გმირები... დღეს ერთბაშად აუტოკდა გული ქრისტიანობის დასაცავად საბჭოთა ქვეყანაში... ჩვენ ვეწევით აღმშენებლობას და მშვიდობიანობა გვწადა, ხოლო თუ ვინმემ სულის საცხონებლად თუ ხორცის განცხრომისათვის ომი თავს მოგვახვია, ჩვენი კალამი მახვილად შეიცვლება და ლაბორატორია თოფხანად“ (თალაკვაძე, 2013:626).

1930 წლის 21 მარტს გაზეთ. „კომუნისტი“ ხელისუფლების დაკვეთით დაიბეჭდა საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარქის ქრისტეფორე III-ის განცხადება. მისი განცხადება არაფრით განსხვავდებოდა რუსეთში პატრიარქის მოსაყდრის სერგის განცხადებისაგან. როგორც ჩანს, ტექსტის ფაბულა შედგენილ იქნა მოსკოვში და შემდეგ გადაუგზავნეს საბჭოთა კავშირში არსებულ რელიგიურ ორგანიზაციათა ლიდერებს. იმ ფონზე, როდესაც საქართველოს საპატრიარქოში, საერო ადმინისტრაციების კანცელარიებში არაერთი სასულიერო პირის სევდანარევი განცხადებები ინახებოდა. სოფელ თერჯოლის (წუხარელა) მღვდელმა ირაკლი გურგენიძემ სასამართლოზე განაცხადა: „ჩამოიარა თერჯოლის თემის

პარტიის მდივანმა ვასილ ობოლაძემ და გამაფრთხილა: თუ მღვდლობას თავს არ გაანებებ, მიწას წაგართმევო, ამიტომ იძულებული გავხდი განცხადება დამეწერა“ (ვარდოსანიძე, 2001: 108). ვინც ასეთ განცხადებას არ წერდა, მათ ყოველთვიურ გადასახადებს უწესებდნენ, მაგრამ თუ ვერ გადაიხდიდნენ, ან აპატიმრებდნენ, ან აიძულებდნენ უარი ეთქვათ სასულიერო პირობაზე. შექმნილ ურთულეს და გაუსაძლის ვითარებაზე, რომელშიც საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია აღმოჩნდა, თვით ხელისუფლებისადმი ლოიალურად განწყობილი კათალიკოზი ქრისტეფორე III ალაპარაკდა: „1928 წლის 9 დეკემბერს, ღამით, მოკლეს კახეთში სოფ. მატნის მღვდელი ასათაშვილი, რომელმაც ავადმყოფი აზიარა, 1929 წლის 14 იანვარს მოკლეს გორის მაზრაში მღვდელი აბრამიშვილი, რომელმაც ერთ-ერთ ოჯახში ნათლობის წესი აღასრულა, ასევე უცნობმა ბოროტმოქმედებმა დახოცეს შიომღვიმისა და ზედაზნის ბერები. ანტირელიგიური მუშაობის საბაზით, აქტივისტებმა დაანგრიეს ეკლესიები შემდეგ სოფლებში: ძირულა, კარდენახი, ენისელი, ყარს-უბანი, ეპარქიაში ჩასვლის უფლებას არ აძლევენ ალავერდის ეპისკოპოსს, ოზურგეთიდან გააძევეს ეპისკოპოსი, ხოლო ჭყონდიდელი მღვდელმთავარი სამი დღით დაატუსაღეს... ყველა ეს შევიწროებანი, რომელსაც განიცდის საქართველოს ეკლესია, მიმართულია იქითკენ, რომ რაც შეიძლება დაჩქარებით და ნამალადევიად მოხდეს მისი ლიკვიდაცია“ (ფონდი 284: 11) ხელისუფლება კიდევ უფრო ამკაცრებდა ეკლესიის წინააღმდეგ ბრძოლას. 1928 წელს თბილისში შეიქმნა „მებრძოლ უღმერთთა კავშირი-მუკი“, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა სილიბისტრო თოდრია. ორგანიზაცია მიზნად ისახავდა რელიგიის სრულ მოსპობას. 1928 წლის 1 ოქტომბერს საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარის ფილიპე მახარაძისადმი გაგზავნილ წერილში კათალიკოზ-პატრიარქი ქრისტეფორე წერდა: „მთავრობის დეკრეტები და განკარგულებანი ეკლესიის შესახებ არ სრულდება, ანტირელიგიური პროპაგანდა ბევრს გაგებულს აქვს სამღვდლოების, მორწმუნეების შეუზღუდველ დევნად, დაუსჯელად ხდება ეკლესიების ძარცვა, შიგნით მისი მოწყობილობის განადგურება, სამღვდლოებას სრულად ათახსირებენ, აშინებენ რევოლუერის გულზე დადებითაც კი... ეკლესიის შევიწროება ისე ძლიერად არსად არ არის საბჭოთა კავშირში, როგორც საქართველოში“ (ფონდი 284: 12). ამ შინაარსის წერილების ავტორი გაზეთ „კომუნისტში“ გამოქვეყნებულ განცხადებაში საპირისპიროს ამტკიცებდა: „რელიგიის თავისუფლება საქართველოში უზრუნველყოფილია საქართველოს კონსტიტუციით და დამატებით საქართველოს ცაკ-ის 1924 წლის 21 ნოემბრის N124 დადგენილებით. რასაკვირველია, ჩვენში ადგილი აქვს დამახინჯებებს რელიგიის საკითხებში, მაგალითად, ადგილობრივი ხელისუფლების ზოგიერთი წრეგადასული წარმომადგენლები ხურავენ ეკლესიებს,

როცა ამისათვის არ აქვთ საკმაო საფუძველი, მაგრამ ასეთ მოვლენებს გმობს ცენტრალური ხელისუფლება, კანონიერების ასეთი დაუშვებელი გადახვევების აღმოსაფხვრელად გამოიყენა ოფიციალური მითითებები, ხოლო უცხოური სახელმწიფოების ჩარევა საბჭოთა კავშირის შინაურ საქმეებში, ამ შემთხვევაში რელიგიის საკითხებში, ზედმეტია. ჩვენ ვაღიარებთ საბჭოთა მთავრობის სუვერენიტეტს ყველა შინაურ და საგარეო საკითხების გადაჭრაში და საჭირო შემთხვევებში, საქართველოს ეკლესიის სინოდი ეკლესიის შესახებ უდგენს თავის მოსაზრებებს მთავრობას და ის ითვალისწინებს. რაც შეეხება რომის პაპის, ევროპის და ამერიკის სხვა სასულიერო და სამოქალაქო პირთა გამოსვლებს საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ, უნდა აღინიშნოს, რომ საბჭოთა კავშირში რელიგიის თავისუფლების დამცველებს არ აქვთ არც ფორმალური და არც ზნეობრივი უფლება ასეთი გამოსვლისათვის ანდა როგორ დაუშვებთ მთავრობა, რომელიც თავის თავს პატივს სცემს, ასეთ ჩარევას თავის შინაურ საქმეებში... რელიგიური თავისუფლების დამცველის როლი არ შეეფერებათ რომის პაპებს, რომელნიც არა მარტო შორეულ წარსულში განირჩეოდნენ შეურიგებლობით რელიგიურ მოწინააღმდეგეთა მიმართ... ამას წინათ პოლონეთის ავტოკეფალური ეკლესიის წინამძღოლი, ვარშავის და ვოლნის მიტროპოლიტი დიონისე თავის ძმურ მომართვაში გვატყობინებდა მეტად სამწუხარო ამბავს, თუ როგორ ახდენს რომის ეკლესია „ბეთლემელ ყრმათა“ ამოყლევას პოლონეთში. მიტროპოლიტი დიონისე წერს: რომის ეკლესიას სურს წაგვართვას ჩვენი წმინდა ტაძრების ნახევარი, რომელიც ბეთლემელ ყრმათა გაყლევას უდრის (ორ მილიონზე მეტი მორწმუნე რჩება სულიერი საზრდოს გარეშე). ასეთი რამ ხდება რომის პაპის მფარველობით და კურთხევით. ეს ცოცხალი მაგალითი რომის პაპების მოღვაწეობიდან ყველასათვის ნათელს ხდის, თუ რა მიზანს ისახავენ რომის პაპი და მისი მოკავშირეები ქადაგებით „ჯვაროსნული ლაშქრობის“ შესახებ საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ, მათი მიზანი რელიგიური თავისუფლების დაცვაა საბჭოთა კავშირში, თუ სხვა რამ? ღმერთმა დაგვიფაროს ასეთი მსაჯულებისაგან, რელიგიური თავისუფლების დამცველებისაგან“ (გაზეთი „კომუნისტი“. 1930). მეოთხე საეკლესიო კრების მიერ მიღებულმა ანტიდასავლურმა განცხადებამ ემიგრანტი ქართველების დიდი გულისწყრომა და იმედაცრუება გამოიწვია. მათი აზრით, სასამართლო გადაწყვეტილებების მიუხედავად, კათალიკოზი ამბროსი და საკათალიკოზო საბჭოს ის შემადგენლობა, რომელიც საბჭოთა ოკუპაციის წინააღმდეგ პროტესტის გამო ბოლშევიკური სასამართლოს წინაშე წარსდგნენ, იქიდან გამარჯვებული გამოვიდნენ – გამარჯვებული დარჩა საქართველოს ეკლესიური და სახელმწიფოებრივი თავისუფლების იდეა. „ეს მოსალოდნელი იყო. საქართველოს ეკლესიას ქართველი ეროვნული იდეა ათასწლობით დაუცავს და უცხოველებია, ეჭვი არ იყო, რომ ამ ეკლესიის ღირსეული

წარმომადგენელი ამ ტრადიციის ღირსნი იქნებოდნენ და სინამდვილემ ეს კიდევაც დაამტკიცა“ – წერდა სპირდონ კედია (შარაძე, 2001:274), ახლა კი რა გამოვიდა – კათალიკოზმა ქრისტეფორემ მიუღებლად მიიჩნია გენუის კონფერენციაზე კათალიკოზ ამბროსის მემორანდუმი, დაიცვა ბოლშევიკური საოკუპაციო ხელისუფლების ინტერესები, დაგმო ქართული ემიგრაციის მოქმედებები და დაუპირისპირდა საქართველოს ეკლესიის და ქვეყნის თავისუფლების იდეის მხარდამჭერ რომის პაპის და ანგლიკანური ეკლესიის მესვეურებს. ამ ის გათვალისწინებით ქართულმა ემიგრაციამ მიიღო მტკივნეული გადაწყვეტილება, მათი აზრით, ვინაიდან საქართველოს ეკლესია ოკუპირებული იყო ბოლშევიკური ხელისუფლების მიერ, ხოლო ეკლესიის მეთაური უსიტყვოდ ასრულებდა ხელისუფლების ყველა დაკვეთას, ამიტომ ამიერიდან ეკლესია, რომელიც თავის სამწყსოს ჰყოფდა პოლიტიკური ნიშნის მიხედვით, ეკლესია, რომელიც ამართლებდა საოკუპაციო ხელისუფლების სისხლიან რეპრესიებს, ეკლესია, რომელმაც უღალატა საქართველოს სახელწიფოებრივი და ეკლესიური თავისუფლების იდეას, ვერ დარჩებოდა მათთვის დედა-ეკლესიად. 1929 წელს ემიგრაციაში მყოფმა ილიაზ დადემქელიანმა, ლევან ზურაბიშვილმა და იოსებ კემულარიამ კონსტანტინოპოლის მსოფლიო საპატრიარქოს ომოფორის ქვეშ პარიზში დააფუძნეს წმინდა ნინოს სახელობის ქართული ეკლესია, რომლის წინამძღვარი გახდა ცნობილი თეოლოგი გრიგოლ ფერაძე. ბოლშევიკური ხელისუფლების მიერ ინსპირირებულ ანტიდასავლურ კამპანიას, კათალიკოზ ქრისტეფორეს განცხადების პათოსს მალე შეუერთდნენ ქართველ კათოლიკეთა პატრი პეტრე ვარდიძე და სომეხ კათოლიკეთა ეპისკოპოსი კალატოზოვი, რომელთაც 1930 წლის 22 მარტს გაზეთ „კომუნისტი“ გამოაქვეყნეს ერთობლივი განცხადება, რომელშიც ვკითხულობთ: „გულახდილად უნდა ვთქვათ, რომ კათოლიკური ეკლესია საქართველოში თვითმპყრობელობის დროსთან შედარებით, არა თუ დაჩაგრული არ აღმოჩნდა საბჭოთა ხელისუფლების დროს, არამედ უეჭველი უპირატესობაც მიიღო“. რა უპირატესობაზე იყო საუბარი, როდესაც თვითპეტრე ვარდიძესულ მალესაბჭოთა კავშირიდან გაქცევის მცდელობისათვის დააპატიმრეს და მერე დახვრიტეს, ასევე მკაცრად ექცეოდნენ დანარჩენ სასულიერო პირებსაც. სამწუხაროდ ხელისუფლების მიერ წამოწყებული ეს სამარცხვინო კამპანია სახელს უტეხდა საქართველოს ეკლესიას, მის სასულიერო დასს, რომელნიც მორწმუნე მრევლის თვალში ხელისუფლების სურვილების უსიტყვო შემსრულებლებად იქცნენ.

დასკვნა

საარქივო მასალებიდან ირკვევა, რომ 1922 წლიდან კათალიკოზ ამბროსის საოკუპაციო ხელისუფლებისადმი შეურიგებლობის, მისი

ანტიქართული ქმედებების მხილების პოლიტიკა, 1924 წლიდან ეკლესიის წიაღში ხელისუფლებისაგან ინსპირირებული მოძრაობის წევრების საოკუპაციო რეჟიმთან თანამშრომლობის და ლოიალობის პოლიტიკით იცვლება, რომელიც საბოლოოდ გაფორმდა 1927 წელს მეოთხე საეკლესიო კრებაზე და რომელმაც ხელისუფლების დაკვეთით ანტიდასავლური განცხადებებიც გააკეთა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

Gazeti „komunisti“. (1930). 21 marti. Tbilisi. (გაზეთი „კომუნისტი“. (1930). 21 მარტი. თბილისი).

Vardosaidze, S. (2001). Saqartvelos martlmadidebeli samociqulo eklesia 1917-1952 wlebSi. Tbilisi. (ვარდოსანიძე, ს. (2001). საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია 1917-1952 წლებში. თბილისი).

Saqartvelos sakatalikoso sinodis utskebata krebuli. (2007). Tbilisi. (საქართველოს საკათალიკოსო სინოდის უწყებათა კრებული (2007). თბილისი).

Talakvadze, N. (2013). Moqalaqe mgvdliis dgiurebidan. Tbilisi. (თალაკვაძე, ნ. (2013). მოქალაქე მღვდლის დღიურებიდან. თბილისი). pondi 284. Saqartvelos uakhlesi istoriis tsentraluri arqivi. Pondi 284. Saqme 283. (ფონდი 284. საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი. ფონდი 284. საქმე 283).

Sharadze, G. (2001). Qartuli jurnalistikis istoria. T.1. Tbilisi. (შარაძე, გ. (2001). ქართული ჟურნალისტიკის ისტორია. ტ.1. თბილისი)

Антизападные призывы Грузинской Православной церкви в 1924-1930 годах

Серго Вардосანიძე

Доктор исторических наук, профессор.

Профессор Тбилисской Духовной академии и семинарии

ORCID ID: 0000-0003-0579-5458

sergovar@gmail.com +995599575190

Резюме

В феврале 1921 года Грузия была завоевана большевистской Россией. Захватчики, с целью отвода глаз мировой общественности, создали на месте марионеточное правительство, отличающееся антигрузинской деятельностью. В 1921-1922 годах Грузия «добровольно» передала свои исторические территории Турции, Азербайджану, Армении, Российской федерации, внутри страны были созданы три автономные единицы в виде Абхазии, Аджарии и Южной Осетии. Грузинская Православная Апостольская Церковь была лишена юридического статуса, началась агрессивная пропаганда и практическое осуществление атеизма, что выразалось в

административном порядке – закрытии церквей и монастырей, гонении и притеснении духовных лиц и изъятии церковного имущества.

Против этих незаконных, варварских действий выступил Католикос-Патриарх Амвросий Хелая. В 1922 году он специальным письмом обратился в Международную Генуэзскую конференцию и потребовал вывод из Грузии оккупационных войск. Оккупационное правительство арестовало Католикоса Амвросия. Решено было расстрелять его, но энергичные действия Кентерберийского архиепископа спасли Патриарха от расстрела. Большевистское правительство, при помощи инспирированных ими духовных лиц, вскоре оказавшихся во главе церковного правления, начало антизападную пропаганду против Папы Римского и Англиканской церкви, которые призывали европейские страны строго потребовать ответ от Советского правительства по поводу развернувшихся в стране религиозных преследований. Еще в 1924 году, по подсказке правительства, временный управляющий Грузинской церкви, епископ Христофор выступил против грузинских эмигрантов, назвав их «авантюристами», а в 1930 году, уже как Католикос-Патриарх, специальным заявлением осудил антисоветскую критику Папы Римского и Англиканской церкви. Более того, заявил, что в Грузии защищена свобода совести, и правительство всегда учитывает позиции Церкви. К сожалению, это заявление имело более внешний характер и никак не отображало реального положения дел в Грузии. Оно ясно показывало тяжелое положение состояние нашего народа и Церкви и их повиновение оккупационному правительству.

Ключевые слова: Грузинская Православная Апостольская Церковь, Католикос-Патриарх Амвросий, Кентерберийский архиепископа, епископ Христофор, Пап Римсий.